

Voksnes psykososiale arbeidsmiljø

Minst halvparten av lærere i skolen opplever store utfordringer i sitt arbeidsmiljø. (Se referanser og tall nederst på siden.)

Arbeidsmiljøet gir utfordringer på fem områder:

- En opplevelse av krenkende elevatferd som øker, og hvor man samtidig mangler kompetanse og ressurser for å ta gode grep
- Samarbeidsutfordringer og negative relasjoner mellom ansatte i skolen
- En opplevelse av høy, og stadig økende arbeidsbelastning. (Les mer: **En trang og hektisk hverdag**)
- Stramme rammebetingelser, hvor dårlig økonomi og manglende ressurser gir lite handlingsrom og en opplevelse av å løpe etter og fange opp, heller enn å være i forkant. (Les mer: **Trange rammer for skolen**)
- Et dårlig fysisk arbeidsmiljø, med mangler i bygningsmasse som møterom og kontor plasser, i vedlikehold, i rengjøring og inneklima, og mht. støy.

Både hver for seg og sammen, kan disse fem områdene gi ansatte en vanskelig, uhåndterbar og til og med nedbrytende og ødeleggende arbeidshverdag. To områder utgjør ansatte i skolen sitt psykososiale arbeidsmiljø:

- Krenkende, truende, ødeleggende, voldelig og negativ elevatferd
- Samarbeidsutfordringer og negative relasjoner mellom voksne i skolen, og mellom foreldre og ansatte i skolen

Krenkelser, negativitet og vold

Mange ansatte i skolen opplever regelmessig krenkelser fra elever. Noen opplever også vold og truende atferd. Mange har dessuten en erfaring med at

både skolen og dem selv mangler kompetanse og ressurser for å få til nødvendig endring.

Krenkende atferd fra elever gjør noe med den som blir rammet, og kan bidra til at motsetninger blir forsterket, og til negativitet fra den som blir rammet. Det er ikke alltid like enkelt å være profesjonell og den voksne part, når krenkelser vedvarer og elever får fortsette å gå på lærerjakt. Stadige krenkelser gjør vondt, preger, og kan gjøre at man reagerer på et annet vis enn man kunne ønske. Voksne i skolen, som har opplevd å kjøre seg ut mot en elev eller elevgruppe, og sagt eller gjort noe man ikke burde, vet at det

kan gi ekstra sten til byrden.

Å jobbe i et negativt miljø over tid tapper krefter, og gir mindre overskudd til både undervisning, tilrettelegging, nærvær, handlekraft, til å sende gode signaler, og til å se den enkelte med "det gode øyet". Mange voksne i skolen har opplevd å komme inn i slike negative spiraler, og kan melde om fravær av glede og om søvnløse netter.

Motsetninger i voksenmiljøet

Forholdet mellom ansatte i skolen påvirker den enkelte sin opplevelse av tilhørighet, trygghet og trivsel. Mange ansatte opplever utfordringer, motsetninger og mistriivsel i møtet med ledelse eller medarbeidere.

- 45 prosent av alle lærere opplever ofte eller av og til dårlige forhold på arbeidsplassen
- 38 prosent av ansatte i skolen opplever en negativ relasjon til sin leder.
- 28 prosent av alle ansatte i skolen opplever å ha negative relasjoner til andre ansatte.
- I videregående skole er tallene enda større

Godt samarbeid er ikke alltid enkelt. Flere forhold bidrar til at det av og til kan fremstå som både vanskelig og umulig. Den viktigste faktoren er at voksne

er forskjellige på alle vis. Kombinerer man det med en hektisk hverdag, mangel på vel definerte møteplasser, at man opplever å stå alene med vanskelige utfordringer, og mangelfull personalledelse, så har man lagt godt til rette for at dårlig samarbeid, motsetninger og konflikter kan oppstå.

Skoleleder har et hovedansvar i arbeidet for at ansatte skal ha et godt psykososialt arbeidsmiljø. Skoleleder har både et ansvar for å søke innsikt i hvor skoen trykker for den enkelte, og for å legge til rette slik at et godt samarbeid kan finne sted. Skoleleder har dessuten et ansvar for at ødeleggende, krenkende og negative forhold mellom ansatte får sin ende, og endres til det bedre.

Et dårlig arbeidsmiljø går utover elevene

Det er en nær sammenheng mellom et godt arbeidsmiljø for voksne, og voksnes mulighet og handlingsrom til å bygge det gode læringsmiljøet, fremme god læring, og sikre trygghet for alle elever. Voksne som arbeider under vanskelige og kanskje uholdbare forhold, kan ha vanskelig for å se, reagere, ta i vare, være i forkant, gripe fatt i, vise varme og være til stede. Alt dette kan gå ut over elever, med de følger det har for læring, trygghet, og fravær av krenkelser.

Det er kjent at god læring for elever er avhengig av trygghet og et godt læringsmiljø. Voksne skiller seg ikke så mye fra barn i så henseende. Også voksne trenger trygghet, fellesskap, fravær av krenkelser, gode relasjoner, og opplevelse av å lykkes og av å bli sett. Alt dette er byggesteiner i et godt arbeidsmiljø.

Lærere som trives, er trygge, er i et fellesskap med gode relasjoner, som opplever å lykkes, og som har omgivelsene med seg, har naturlig nok bedre forutsetninger i arbeidet med elever, enn voksne som opplever det motsatte. Trivsel, trygghet, fellesskap og gode relasjoner gir krefter, overskudd og positivitet å spre ut over elevene og i undervisning.

Gode relasjoner avler gode relasjoner. Positive spiraler forsterker det som er godt, og motsatt.

Ansatte i skolen kan vektlegge ulike forhold i sin opplevelse av om arbeidsmiljøet og arbeidshverdagen er god eller ikke:

- I hvilken grad hverdagen er hektisk og trang.
- Manglende handlingsrom til å få gjort en god nok jobb.
- Inneklima.
- Manglende fysiske strukturer: grupperom, møterom, kontorplasser, varme, vinduer som lar seg åpne, etc.
- Elever som krenker, utfordrer og bedriver vold.
- I hvilken grad man blir sett, lagt til rette for og lyttet til
- I hvilken grad man opplever å stå alene eller å være en del av et større hele
- Forholdet til medarbeidere og skoleledelse
- Vedvarende nedskjæringer og trang økonomi: "Når krybba er tom, så bites hestene."
- Stort forventningspress og vedvarende tilkortkomning

Statens arbeidsmiljøinstitutt

Det er naturlig å se ansattes sykefravær og arbeid med elever i lys av opplevd arbeidsmiljø, negative relasjoner og mistriivsel.

Et ledelsesansvar

Skoleleder er hovedansvarlig for arbeidsmiljøet i skolen, og er til syvende og sist den som både må ta ansvar, men også møte konsekvensene av et arbeidsmiljø som ikke oppleves som godt av medarbeidere.

- Voksne som ikke drar i samme retning.
- Fravær av en positiv driv i det daglige arbeidet
- Fravær og sykemeldinger
- Åpne motsetninger og mistriivsel
- Negative spiraler som er selvforsterkende
- Elever som opplever fravær av enhet og samarbeid

Skolen og skoleledere mangler ofte strategier og et handlingsrom for å avdekke og motvirke negative forhold. Det varierer også i hvilken grad skoleledere er i

posisjon til å få til nødvendig endring. Det finnes gode tilnærminger og strategier for både å komme i posisjon, og for å få til nødvendig endring.

Skoleleders valg av rolle, skoleleders relasjonsstyrke, og skoleleders kjennskap til og bruk av verktøy, vil være avgjørende. Det samme vil skoleleders prioriteringer og bruk av tid. Det finnes ingen grenser for hvor mye tid en skoleleder kan legge inn i sin skoleledelse. Prioriteringer og systemarbeid kan sammen gjøre det mulig å utøve aktiv skoleledelse, hvor relasjon, innsikt, prosess og tilrettelegging vil være vesentlige elementer.

- Halvparten av alle grunnskolelærere opplever å ikke ha tid til å gjøre jobben skikkelig.
- 55 prosent av lærere tror ikke de vil stå i læreryrket frem til de er 67 år. Den viktigste grunnen er at de ikke får tid til å gjøre sine kjerneoppgaver som lærer.
- 45 prosent av lærere har opplevd vold eller truende situasjoner mer enn en gang siste fem år.
- 45 prosent av alle lærere opplever dårlige forhold og relasjoner til ledelse eller andre ansatte.
- 60 prosent av lærere i videregående skole opplever et dårlig forhold mellom ledelse og ansatte, ofte eller av og til.
- 48 prosent av grunnskolelærere opplever det samme.

Linker til tall og artikler om læreres arbeidsmiljø:

Temanummer om læreres arbeidsmiljø

http://www.legeforeningen.no/asset/43908/1/43908_1.pdf

Arbeidsmiljøsentret: Lærere trues til taushet

http://www.arbeidsmiljo.no/xp/pub/hoved/tidsskrift/temaer/psykososialt_arbeidsmiljo/578041

Statens arbeidsmiljøinstitutt: (Nasjonal overvåking av arbeidsmiljø og helse)

<http://www.stami.no/belastende-arbeidssituasjoner-for-larere-og-helsearbeidere>

Utdanningsforbundet: Medlemsundersøkelse

http://www.utdanningsforbundet.no/upload/Pdf-filer/Diverse/Rapport-%20Medlemsundersøkelse_sept2010.pdf

Statens arbeidsmiljøinstitutt: Dansk forskning

<http://www.stami.no/tillit-er-en-forutsetning-for-et-bedre-psykososialt-arbeidsmiljo>

Arbeidstilsynet: Med skolen som arbeidsplass

<http://www.arbeidstilsynet.no/binfil/download2.php?tid=231235>
